

Alvik den 24 april 2019

Yttrande över förslaget till ändringar i läroplaner vad gäller kunskapsområdet sex och samlevnad

Diarienummer 2018:01394

Kort bakgrund till Sveriges kristna råds arbete inom området

Innan vi avger vårt yttrande vill vi ge en kort bakgrund till Sveriges kristna råds (SKR) eget arbete inom detta område. SKR har i såväl styrelse som i olika samlingar diskuterat frågorna om kyrkornas bidrag till undervisningen kring relationer och sex. För några år sedan (23/1 2016) anordnades en heldag *Kyrkorna samtalar om samlevnad och sex* då kyrkor, ungdomsförbund inbjöds att möta RFSU i ett samtal om undervisningen om sex och samlevnad. Syftet med mötet var att fördjupa kunskapen och se vad kyrkorna specifikt kan bidra med. Ett av de områden som lyftes var att undervisning om trofasta relationer möter behov hos många ungdomarna i kyrkorna men även bland ungdomar i allmänhet. Hur får man en relation att fungera? Respektfull samlevnad och goda hållbara relationer är något vi ser som eftersträvansvärt vilket vi kommer till nedan. I dessa samtal har vi även diskuterat hur individens självbild kan stärkas inte minst i relation till ungdomar med någon form av religiös övertygelse. Kyrkor och andra religiösa grupper har viktiga bidrag till samtalet kring sexualitet och relationer. Det handlar inte minst om trohet, i betydelsen inte bryta löften man gett och inte göra något mot någon annans vilja.

Sammanfattning av Sveriges kristna råds synpunkter på remissen

- Vi välkomnar i stort de föreslagna ändringarna.
- Vi föreslår en reflektion över om ordningen på *sexualitet och relationer* ska ändras till *relationer och sexualitet*.
- Det är viktigt att synliggörandet av begränsande normer i praktiken inte betyder detsamma som en ensidig betoning av normkritisk pedagogik.

Allmänt

Generellt är det som beskrivits i konsekvensutredningen kring föreslagna ändringar i läroplanerna om sex och samlevnad välkomna. Många av ändringarna i texten skapar ett mer holistiskt, preventivt och integrerat förhållningssätt till barns och ungdomars rättigheter till sexuell och reproduktiv hälsa. Språkliga förändringar tyder på att de lagändringar som trätt i kraft, till exempel samtyckeslagen, har fått genomslag i

läroplanerna. Det gäller också de tillägg som görs kring barnkonventionen, vilket stärker barnperspektivet än mer och är mycket viktigt med tanke på att barnkonventionen kommer få rättstatus.

Från sexualitet och relationer till relationer och sexualitet

Ändringen från *sex och samlevnad* till *sexualitet och relationer* är mycket positiv. Förändringen från *samlevnad* till *relationer* är bättre för att det är mer inkluderande och rymmer fler perspektiv och områden. Men det kan vara skäl att reflektera över ordningen på begreppen. Är det inte mer logiskt, med tanke på begreppens betydelse och omfattning i ungdomars liv, att placera relationer före sexualitet så att området får benämningen *relationer och sexualitet*? *Relationer* är ett vidare begrepp än sexualitet som inkluderar vänskap i allmän bemärkelse. Ytterligare ett skäl är att *UngKab15* visar att det området som flest ungdomar ville ha mer information om i skolan var ”hur man får en relation att fungera”. När ungdomar själv fick ange vad de saknade i undervisningen kom det överst. Det är helt enkelt mer rimligt att placera det vidare begreppet *relationer* före det snävare begreppet *sexualitet* med tanke på vad begreppen inkluderar.

Bytet från *sex* till *sexualitet* är positivt eftersom ett bredare och mer inkluderande begrepp än *sex*. *Sex* relaterar i högre utsträckning till själva sexakten medan *sexualitet* även inkluderar den egna sexualiteten och uppfattningen om könstillhörighet likväl som sexuella handlingar.

Normer och värderingar

De föreslagna ändringarna som gäller normer och värderingar är välkomna. Behovet av att synliggöra hur olika normer begränsar människors livsval är viktiga. I relation till det kan ett tillägg även göras avseende att ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Ett kritiskt förhållningssätt bör vara kunskapsbaserat och ge förståelse för hur olika kulturer tolkar kunskap på olika sätt. Det är genom att få förståelse för hur kunskap fungerar i olika sammanhang som man får möjlighet att vara kritisk till det man möter i olika medier. Det handlar inte minst om ungdomars relation till pornografi.

Det är viktigt att betoningen under rubrikerna *Likvärdig utbildning* och *Skolans uppdrag* i läroplanen balanseras med det som står under rubriken *Förståelse och medmänsklighet*. Under *Förståelse och medmänsklighet* betonas respekt för människors olikheter som är grundade på olika kulturella bakgrunder. Det är av betydelse att det kritiska perspektivet under rubrikerna *Likvärdig utbildning* och *Skolans uppdrag* inte endast tolkas som ett uttryck för normkritisk pedagogik. Det kritiska perspektivet bör snarare motiveras som en *normmedveten pedagogik* för att inte bli uttryck för ett modernt emancipatoriskt projekt. En del forskare har börjat visa att sådana problem är förenade med ett ensidigt användande av normkritisk pedagogik.

Pedagogikforskarna Elisabeth Langmann och Niclas Månsson visar exempelvis att normkritisk pedagogik tenderar att bli blind för sina egna normer (jfr. artikeln ”*Att vända blicken mot sig själv*”). Utbildningshistorikern Jonas Qvarsebo, Malmö Universitet, har nyligen publicerat en artikel som drar liknande slutsatser. Han analyserar ett normkritiskt material riktat till förskolan med hjälp av en maktanalys inspirerad av Michel Foucault (Qvarsebo, ”*The Moral Regime of Norm Critical Pedagogics*”). I den artikeln konstaterar han, i motsats till det analyserade materialets intentioner, att den riskerar att skapa ett annat ”dom”. ”Dom” blir i materialet de grupper som förknippas med ”det traditionella” eller generaliseringar av ”människor i allmänhet”.

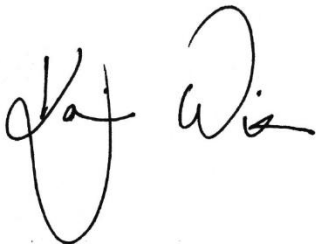
[T]he proclaimed freedom, authenticity and diversity does not include ideals and practices that can be labelled as traditional, stereotypical or

conservative, since these are assumed to be the very things that should be problematized and abandoned. This creates a tension in norm critical pedagogics with pre-school children who come from families where, for instance, views of sexuality and gender are not seen as open, fluid and areas for experimenting and widening of norms by rather interwoven with a specific cultural or religious identity and seen as important for human flourishing.

Qvarsebo visar hur normkritiken på så sätt blir en strategi för att skapa en viss typ av subjekt som har den önskvärda dygden självreflexivitet. Subjektet ska redan i förskoleåldern lära sig att utvärdera sina attityder, handlingar och hur man talar. Följden är att ett nytt "vi", som besitter den efterträvansvärda dygden, och ett nytt "dom", som inte har erhållit den önskvärda dygden, skapas.

Risken är att den kulturella mångfald som har sin bakgrund i vissa kulturella normer och gemenskaper av etnisk, religiös eller annan trosuppfattning (jfr. innehållet under rubriken *Förståelse och medmänsklighet* i läroplanen) blir de enda normerna som utsätts för kritisk granskning. Det blir, som Qvarsebo påpekar, ett problem för de barn som kommer från sammanhang som av det normkritiska projektet uppfattas som antingen traditionella eller som generaliseringar av människor i allmänhet. Det är därför viktigt att synliggörandet av normer och värderingar inte ensidigt uppfattas som ett sätt att "avslöja" normer från vad vanliga människor uppfattar som det normala eller det människor från vissa etniska och religiösa grupper förespråkar. I det senare fallet finns det risk att grupper eller minoriteter skuldbeläggs även i skolans sammanhang. I ett seminarium som anordnades av SKR den 23/1 2019 "Kyrkorna, #Metoo och jämställdheten" lyftes det faktum fram att sexuella övergrepp mot barn och unga är något som kan ske i vitt skilda sammanhang och att det inte är något vi är förskonade från i vissa miljöer. En risk finns för stereotypiserande av "dom från andra kulturer" eller "dom som vill ont" till skillnad från "oss som vill det goda" vilket kan bli mycket problematiskt i ett gemensamt lärandeperspektiv.

För Sveriges kristna råd

Karin Wiborn, generalsekreterare

Handläggare: Fredrik Wenell, tel 08 453 68 35   fredrik.wenell@skr.org
Jakob Evertsson, tel. 08 453 68 27   jakob.evertsson@skr.org

Sveriges kristna råd (SKR) består av 27 medlemskyrkor och 3 observatörer. Dessa 30 kyrkor representerar tillsammans praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige. Med grund i kristen tro är kyrkorna i Sverige, liksom runt om i världen, engagerade i frågor som rör människors liv, värdighet och rättigheter. Kyrkorna i Sverige har stora kontaktytor med människor i olika livssituationer. Frågor om människors villkor aktualiseras i olika sammanhang, inte minst bland de människor som migrerat till Sverige. Flera av kyrkorna i Sveriges kristna råd har stor kontaktyta i det sammanhanget. Kyrkorna i SKR vill samverka med andra samhällsaktörer för ett välkomnande och inkluderande samhälle där människors rättigheter och värdighet värnas.

Postadress
Sveriges kristna råd
Box 140 38
167 14 Bromma

Besöksadress
Gustavslundsvägen 18
Alviks Torg, Bromma
Stockholm

Telefon: 08-453 68 00
E-post: info@skr.org
Webb: www.skr.org
Twitter: @SvKristnaRad

Bankgiro: 58 34-8756
Org.nr: 817603-0735